

This is an electronic reprint of the original article. This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.

Please cite the original version:

Alexandra Lundberg, Åsa Törnroos, Monica Sawicki, Johanna Rosenberg, Elin Karlsson, Anne Nummela (2021) : Se det moderna slaveriet! Vård i fokus 1/2021 : 16-22.

Se det moderna slaveriet!

Alexandra Lundberg Monika Sawicki Åsa Törnroos Johanna Rosenberg
Elin Karlsson Anne Nummela

I artikeln sammanfattas examensarbetet *Se det moderna slaveriet!*, som är en del av projektet "Drömjobb". Arbetet är en fortsättning på fjolårets examensarbete, *En studie om social- och hälsovårdspersonalens beredskap i att hjälpa och stöda offer för människohandel*, av Iveson, Kiviniemi, Lattu och Wikholm (1). I nämnda examensarbete framkom det att social- och hälsovårdspersonal inte har tillräckligt med kunskap om vad som kännetecknar offer för människohandel.

Människohandel är ett globalt och aktuellt dilemma. Det kan drabba alla oavsett ålder, ekonomisk situation, kultur, kön, sexuell läggning eller social bakgrund men de som drabbas är vanligtvis personer i en sårbar situation (2). Riskfaktorer för att utsättas för människohandel är missbruk, nyanländ i ett land, brister i den mentala hälsan samt unga personer som har rymt hemifrån, är i kläm med rättvisan eller är hemlösa (3).

Tvångsarbete eller modernt

slaveri förekommer över hela världen och påverkar miljontals människor. Det finns olika former av utnyttjande av en annan människa där man tvingar dem till arbete och det är någon annan person som drar största nyttan av det. Det kan handla om utnyttjande av arbetskraft, sexuellt utnyttjande, påtvingat hushållsarbete, organhandel och påtvingad kriminell aktivitet (4).

Det finns olika definitioner på människohandel men de flesta an-

ser att det handlar om att rekrytera, transportera, överföra och utnyttja andra människor genom att lura, hota och använda våld. Förövarna utövar makt genom att kontrollera och utnyttja en annans sårbarhet (5).

Största delen av människohandel i Finland sker i samband med invandringen till landet men det finns också slaveri som sker i landet. Finland är även en plats för mellanlandning, vilket innebär att människor kommer olagligt in i

Examensarbetet "Se det moderna slaveriet!" är en kvalitativ litteraturstudie baserad på 17 vetenskapliga artiklar som resulterat i en ny produkt.

Syftet med examensarbetet är att öka förutsättningarna för hälso- och sjukvårdspersonal att kunna identifiera ett eventuellt offer för människohandel.

Frågeställningarna som examensarbetet svarar på är:

1. Vilka kännetecken finns hos offer för människohandel?
2. Hur kan hälso- och sjukvårdspersonal identifiera människohandelsoffer?

landet och deras mål är att ta sig vidare till Västeuropa (6, 7).

År 2019 mottog Hjälpssystemet för människohandel i Finland ett rekordstort antal nya klienter, 229 nya klienter varav 70 uppskattningsvis hade utnyttjats i samband med människohandel. Den vanligaste orsaken till utnyttjande var tvångsarbete, främst inom restaurang-, städ- och byggbranschen. De flesta har fallit offer utanför Finland men är i behov av fortsatta hjälpinsatser när de kommer till Finland då de ofta blivit utnyttjade under lång tid. Man räknar med att 60–70 % av klienterna har fallit offer utomlands (8).

I rapporten från år 2019 som U.S Department of State Publication Office of the Under Secretary

for Civilian Security, Democracy and Human Rights (9) framkommer det att Finland år 2018 var involvert i 88 utredningar av människohandel varav 38 handlade om sexhandel, 20 utnyttjande av arbetskraft och 30 var oberoende. Rapporten lyfter också fram vikten av att öka utbildning och kunskap om människohandel hos tjänstemän i landet, så som domare och åklagare. Rapporten föreslår att myndigheter ska specialutbildas i ämnet för att ha kunskap om hur de ska gå tillväga med utredning och handhavandet av människohandelsoffer och att regeringen ska bevilja mera medel för genomförandet av utbildning för arbetstagare som kan komma i kontakt med människohandelsoffer. Detta för att lättare kun-

na känneteckna, identifiera och handleda dessa offer. De vill även utarbeta en klar och tydlig anvisningsmanual för tillvägagångssätt för de utnyttjade offren i Finland som inte vill involvera polismyndigheten (9).

Resultat

Resultatet visade att kvinnor, män, flickor, pojkar och transpersoner - alla kan drabbas av människohandel.

Den individuella situationen för offren varierar men det som är gemensamt är att en bedömning av observationer och offrets egen skildring alltid måste utföras. Om en person uppvisar mer än ett tecken betyder det inte att personen behöver vara ett offer. Man behöver dock ha i åtanke att personen kan vara ett offer trots att hen inte uppvisar något tecken alls (10).

Kännetecken blir kategorier

När materialet till examensarbetet kodats, kategoriserats och kritiskt granskats ett flertal gånger kunde vi se upprepade kännetecken. Kännetecken som framkom mest var: huvudvärk, sexuellt överförbara sjukdomar, PTSD (posttraumatiskt stressyndrom) och depression. Dessa tecken blev sedan till olika koder. Utgående från dessa tecken har vi sett på vilka tecken som hör till samma tema och har då kunnat utforma olika kategorier. Tabel-

len visar vilka koder som plockats ut samt vilka kategorier som valts.

Utbildning för hälso- och sjukvården

Examensarbetets resultat visade att personal inom hälso- och sjukvård måste ge en grundläggande vård inom det fysiska, psykiska och sexuella för människor som utsatts för människohandel. Att bli bemött på sitt eget språk och få hjälp med det sociala, där den

ekonomiska biten är viktig för att offren ska kunna bygga upp sina liv eftersom de oftast finns en stor ekonomisk osäkerhet efter att ha kommit ifrån livet som offer för människohandel (11).

Det är viktigt att personal inom hälso- och sjukvård har en fördjupad kunskap och utbildning om människohandel och traumainformerad vård. Det är viktigt att personalen använder sig av metoder som fokuserar på att bemöta patienter som varit med

om trauma och försöker bygga upp förtroende mellan vårdgivare och vårdtagare. Ett sätt att öka kunskapen för personer som studerar inom hälso- och sjukvård skulle vara att införa undervisning om människohandel i läroplanen. Genom att lyfta fram ämnet mer bland studenter ökar förutsättningarna att kunna identifiera offer. Artikeln visar även att rekommendationer gällande kunskap om människohandel för allmänheten behöver bli bättre,

eftersom människohandel är ett folkhälsoproblem (12).

Inom hälsovårdssektorn identifieras många människohandelsoffer. Forskningar har visat att offer känner sig bekvämare med att tala med sjukvårdspersonal än med polis. Det framkom också att utbildning av personalen så som sjukskötare, läkare och lärarassistenter, ökar möjligheten till identifiering och behandling av eventuella offer (13).

Det behövs även mer utbildning om hur man ska gå tillväga med de barn som blivit omhändertagna efter att de blivit utnyttjade p.g.a. att s.k. vanliga tecken kanske inte alltid passar in på barn (14). Viktigt är att primärvården, socialarbetare och den prehospitala vården vet hur de ska gå tillväga, på ett säkert och lämpligt sätt, då de möter barn som visar tecken på människohandel. Det är även viktigt att skola, anhöriga och alla som är i kontakt med barnet är uppmärksamma på tecken. Personal inom mentalvården måste veta viktiga indikatorer som kan vara aktuella om barnet eventuellt är utnyttjat. Personalen behöver stöd och utbildning för att lära sig detta så de kan hantera barnen på rätt sätt samt vet hur de ska gå tillväga med socialt och juridiskt stöd. De som arbetar inom olika organisationer med barn som varit offer för människohandel behöver utbildas i hur barn kan visa mental ångest och hur man ska hantera detta med

barnet samt få stöd av andra vårdinstanser (15).

Sjukvården kan vara en tillflyktsort för ett offer, där finns chans att få hjälp. Människohandelsoffer hamnar på sjukhus först då skador är livshotande eller tillståndet gör så att de inte kan arbeta längre. Hälsovårdssystemet är ett av de fyra områden där man troligtvis kan möta på ett människohandelsoffer. De andra är skolan, brottsbekämpande organisationer och kyrkoväsendet (16).

För en förbättring, både nu och på långsiktigt, bör sjukvården arbeta nära brottsbekämpning och sociala myndigheter. Examensarbetet visar att forskning inom människohandel bör göras för att utveckla och testa screeningverktyg så att vårdpersonal lättare kan identifiera människohandelsoffer (17). Medvetenhet är nödvändigt för att skapa engagemang för att kunna hantera människohandel (18).

Produkt - en poster

Examensarbetets resultat sammanfattas i en poster (se sid 20–21), där möjliga tecken på människohandel presenteras. Posterns storlek är 50x70 cm och är tillverkad i samarbete med Profihuset på Åland. Bilden som slutligen valdes föreställer ett smutsigt, gråtande barn med någon som håller handen för hans mun. Det symboliserar inte ett typiskt offer utan en person som är fri-

hetsberövad och inte kan föra sin egen talan. Avsikten med bilden är att den ska väcka känslor hos observatören.

Diskussion

När vi började söka material till examensarbetet och analyserade det, framkom det att behovet av identifiering av människohandelsoffer är stort men att hälso- och sjukvårdspersonal behöver mer kunskap i ämnet. Forskningar och artiklar som användes i arbetet påpekade hur viktigt det är att sjukvårdspersonal utbildas i ämnet.

Sjukskötarens yrkesetik lyfte fram plikten sjukskötaren har att uppdatera sitt kunnande genom att ta del av nya forskningar kring ämnet. Yrkesetiken sade att god vård ska ges och patienter ska stödjas i sin självbestämmanderätt. God vård kan ges om man känner till varningssignalerna och då kan patienter stödjas på rätt sätt. Självbestämmanderätten tas ifrån en person när hen fallit offer för människohandel eftersom hela personens liv styrs av någon annan.

Under arbetet med examensarbetet framkom det att ett internationellt screeningverktyg saknas, ett verktyg att ta hjälp av vid identifiering av människohandelsoffer. Det känns därför viktigt att projektet lever vidare för kommande studerande. Tills dess har förhoppningsvis ännu mer forskning tillägnats ämnet, då

KATEGORI	KOD
Social hälsa	Språk, kultur, ekonomi, ID-handlingar, klädsel, boende, arbete, utbildning, integritet
Fysiska tecken	Frakturer, förlamning, smärta, hudskador, nutrition, infektioner, sjukdomar, hygien, cirkulation, misshandel
Psykiska tecken	PTSD, depression, ångest, självmordstankar/självmordsförsök, självskadebeteende, psykos, missbruk, stress, sömn, minnesstörning, tvångssyndrom
Sexuell hälsa	Graviditet, abort, STI (sexuellt överförbara sjukdomar), HIV/AIDS, övergrepp
Känslor och beteende	Förnekelse, misstro, försiktighet, desorienterad, lögn, samarbete, försummelse, anpassningssvårigheter
Riskfaktorer	Familjesituation, missbruk, våld, ekonomi, arbetslöshet, psykisk ohälsa, språk, immigration, naturkatastrofer, utbildning, boendesituation, sociala kontakter
Hinder för identifiering	Kriminalitet, diskriminering/felbehandling av vårdpersonal, barn blir isolerade/kontrollerade, hemlighålla situationen, beroende av gärningsman, brister i kunskap, misstro, språkbrist, kultur, personalbrist, brist på kunskap/utbildning

Tabell. Kodning och kategorisering.

VÅGA SE!

MÄNNISKOHANDEL SKER NÄRMARE ÄN DU TROR

ATT VARA I EN SÅRBAR SITUATION SOM T.EX. FLYKTING, ARBETSLÖS ELLER HEMLÖS ÄR EN AV DE STÖRSTA RISKFAKTORERNA TILL ATT FALLA OFFER FÖR MÄNNISKOHANDEL. OM EN PERSON UPPVISAR MER ÄN ETT TECKEN BETYDER DET INTE ATT PERSONEN BEHÖVER VARA ETT OFFER. DU BÖR DOCK HA I ÅTANKE ATT PERSONEN KAN VARA ETT OFFER TROTS ATT HEN INTE UPPVISAR NÅGOT TECKEN.

SOCIAL HÄLSA

- BRISTER I DET LOKALA SPRÅKET
- FALSKA ELLER AVSAKNAD AV ID-HANDLINGAR
- KLÄDER SOM INTE PASSAR ÅLDER, VÅDER, SITUATION
- KONTROLLERANDE FÖLJESLAGARE

FYSISKA TECKEN

- HUDSKADOR T.EX. BLÅMÄRKEN/BRÄNNSKADOR
- GAMLA/OLÄKTA FRAKTURER
- KRONISK SMÄRTA
- TATUERINGAR SOM T.EX. STRECKKOD, "PAPPAS FLICKA", "TILLHÖR..."
- OBEHANDLADE SJUKDOMAR
- DÅLIG TANDSTATUS
- TECKEN PÅ UNDERNÄRING

PSYKISKA TECKEN

- MISSBRUK AV NARKOTIKA, ALKOHOL, LÄKEMEDEL
- PTSD (POSTTRAUMATISK STRESS SYNDROM)
- DEPRESSION
- SJÄLVSKADEBETEENDE/SJÄLMORDSFÖRSÖK
- ÄNGEST
- SÖMNLÖSHET

SEXUELL HÄLSA

- STI (SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFektionER)
- SKADOR I UNDERLIV OCH ANUS
- ÅTERKOMMANDE ABORTER
- ÅTERKOMMANDE UVI (URINVÄGSINFektionER)

KÄNSLOR OCH BETEENDE

- RÄDSLÅ
- SKAM
- MAKTLÖSHET
- OVILJA ATT VISA SIN KROPP
- MISSTRO TILL VÅRDPERSONAL
- LÖGNER OM SIN SITUATION OCH IDENTITET

BARN SOM OFFER

- HEMLÖSHET ELLER FOSTERHEM
- FRÅNVARO FRÅN SKOLA
- ISOLERAD FRÅN OMVÄRLDEN
- KONTROLLERAD AV VUXNA
- VIKTMINSKNING/ÅTSTÖRNINGAR
- PTSD (POSTTRAUMATISKT STRESS SYNDROM)
- DEPRESSION
- STRESS
- ANPASSNINGSSVÅRIGHETER
- SJÄLVSKADEBETEENDE/ SJÄLMORDSFÖRSÖK
- MISSBRUK
- GRAVIDITET OCH ABORT
- BEHANDLING AV STI (SEXUELLT ÖVERFÖRBARA INFektionER)
- HÖGRE MOGNAD ÄN DEN FYSISKA ÅLDERN
- STORT SJÄLVFÖRTROENDE
- OPASSLIG EKONOMISK STATUS

MÄNNISKOHANDEL INNEBÄR ATT REKRYTERA, TRANSPORTERA, ÖVERFÖRA OCH UTNYTTJA ANDRA MÄNNISKOR GENOM ATT LURA, HOTA ELLER ANVÄNDA VÅLD.

FORMER AV MÄNNISKOHANDEL: UTNYTTJANDE AV ARBETSKRAFT, SEXUELLT UTNYTTJANDE, TVÅNG TILL BROTT OCH TIGGERI, TVÅNGSÅKTENSKAP OCH ARRANGERAT ÄKTENSKAP, BARNHANDEL, ORGANHANDEL SAMT BARN SOM SOLDATER.

det framkom att det fortsättningsvis krävs mer empirisk forskning kring människohandel. Vissa former av människohandel har inte tillägnats lika mycket forskning som andra, vilket gör att det blir svårare att känna igen tecken på dessa. ❖

REFERENSER

- Iveson S, Kiviniemi P, Lattu K, Wikholm M. En studie om social- och hälsovårds-personalens beredskap i att hjälpa och stöda offer för människohandel. Åbo: Yrkehögskolan Novia; 2019.
- Dignity Health. Human trafficking response program shared learnings manual (Internet); 2019 (hämtat 5.3.2020). Hämtad från: www.dignityhealth.org//media/cm/media/documents/PDFs/UPDATED%20Dignity%20Health_HTRP_SharedLearningsManual_Oct%202019.ashx?la=en&hash=E1786D97552D34472A05EBE5D73F6E4AF1D9E7.
- Polaris. (2020). Myth, facts and statistics (Internet); 2020 (hämtat 5.3.2020). Hämtad från: <https://polarisproject.org/myths-facts-and-statistics/>.
- Gangmasters Licensing Authority. Wyższy pracownik Jak rozpoznać handel ludzmi (Internet); 2015. Hämtad från: Pobrano z lokalizacji: www.gla.gov.uk/media/1574/jak-rozpoznać-handel-ludzmi-polish.pdf.
- Demirovski A, Berat D. Human trafficking: factors and trends (Internet). ResearchGate. 2019; 12: 1-9. Hämtad från: www.researchgate.net/publication/338177892_HUMAN_TRAFFICKING_FACTORS_AND_TRENDS.
- Biaudet E. Den nationella rapportören om människohandel. Helsingfors; 2010.
- Stearman K. Globala utmaningar - människohandel. Malmö: Gleerups utbildning AB; 2009.
- Hjälpsystemet för offer för människohandel. Rekordstort antal i Hjälpsystemet för offer för människohandel personer i Finland offer för människohandel (Internet) (hämtat 15.1.2020). Hämtad från: https://migri.fi/sv/pressmeddelande/-/asset_publisher/ihmiskaupan-uhrien-auttamistarjestelmaan-ennatys-maara-suomessa-ihmiskaupan-uhriksi-joutuneita?fbclid=IwAR1Fbr016u_r5Ao8ml-8CHr2a2gFOoP6wfnQnJJ07A6pjp-LsgB5LVfetBhE.
- Department of State. U.S. Department of State Publication Office of the Under Secretary for Civilian Security, Democracy and Human Rights. Trafficking in persons report June 2019 (Internet); 2019. Hämtad från: www.state.gov/wp-content/uploads/2019/06/2019-Trafficking-in-Persons-Report.pdf.
- Jämställdhetsmyndigheten. Manual vid misstanke om människohandel (Internet); 2019 (hämtad 8.4.2020). Hämtad från: www.jamstalldetsmyndigheten.se/files/2019/09/Manual-vid-misstanke-om-m%C3%A4nniskohandel1.pdf?fbclid=IwAR0H3sBD5RAE8Wj-Li2G69eo9ZyX58m5ehs8EJO9HfOm-3koF7pdEvgbHbTbs.
- Oram S, Abas M, Bick D, Boyle A, French R, Jakobowitz S, Zimmerman C. Human trafficking and health: a survey of male and female survivors in England. Am J Public Health. 2016; 106: 1073-1078.
- Grenbaum J, Edwards SA, Tsai C, Albright K. Systematic review of facilitators of barriers to and recommendations for healthcare services for child survivors of human trafficking globally (Internet). Child abuse & neglect. 2019; 100: 1-27. Hämtad från: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104289>.
- Bauer R, Brown S, Cannon E, Southard E. What health providers should know about human sex trafficking. Medsurg nursing. 2019; 11/12: 347-351.
- Gonzales-Pons K M, Gezinski L, Morzenti H, Hendrix E, Graves S. Exploring the relationship between domestic minor sex trafficking myths, victim identification and service provision (Internet). Child abuse & neglect. 2019; 100: 1-8. Hämtad från: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104093>.
- Ottisova L, Smith P, Shetty H, Stahl D, Downs J, Oram S. Psychological consequences of child trafficking: an historical cohort study of trafficked children in contact with secondary mental health services (Internet). PLOS ONE. 2018; 13(3): 1-14. Hämtad från: <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0192321>.
- Conrad C, Downing R. Understanding human trafficking in the nursing sector (Internet). Ohio nurses review. 2018; 93:19-26. Hämtad från: www.thefreelibrary.com/Understanding+Human+Trafficking+in+the+Nursing+Sector-a0558368676.
- Hemmings S, Jakobowitz S, Abas M, Bick D, Howard L M, Stanley N, Oram S. Responding to the health needs of survivors of human trafficking: a systematic review. BMC Health Services Research. 2016; 7: 1-9.
- Finigan-Carr N M, Johnson M H, Pullman M D, Stewart J C, Fromknicht A E. A traumagenic social ecological framework for understanding and intervening with sex trafficked children and youth (Internet). Child and Adolescent Social Work Journal. 2018; 49-63. Hämtad från: <https://doi.org/10.1007/s10560-018-0588-7>.

FÖRFATTARE

Alexandra Lundberg
Sjukskötarstudent, YH Novia/Åbo

Monika Sawicki
Sjukskötarstudent, YH Novia/Åbo

Åsa Törnroos
Sjukskötarstudent, YH Novia/Åbo

Johanna Rosenberg
Sjukskötarstudent, YH Novia/Åbo

Elin Karlsson
Sjukskötarstudent, YH Novia/Åbo

Anne Nummela
Lektor, YH Novia/Åbo

**Bli vårdexpert,
ledare eller
vårdlärare!**

abo.fi

Vill du ha en akademisk magisterexamen i hälsovetenskaper?

Studierna ger en fördjupad kompetens baserad på akademiska studier i **huvudämnet vårdvetenskap** och i valda profileringsområden, d.v.s. **ledarskap i vård och omsorg, hälsovetenskapernas didaktik (vårdlärare), hälsokunskap, välfärdsteknologi och klinisk vårdvetenskap som har två inriktningar: gerontologisk vård samt avancerad klinisk vård (på engelska)**. Inriktningen hälsokunskap (+ pedagogiska studier) ger ämneslärarbehörighet för ämnet hälsokunskap i den grundläggande utbildningen och/eller gymnasiet. Annat biämne kan även studeras inom Åbo Akademi, ett annat universitet eller utomlands.

Hösten 2021 startar vi ett nytt engelskspråkigt **”masterprogram in advanced practice nursing”** (120 sp). Studeranden (med sjukskötarbehörighet) på det svenska magisterprogrammet har möjlighet att ta kärnkurserna i avancerad klinisk vård från detta program (max 45 sp).

Magisterprogrammet ger nya möjligheter till fördjupning inom olika områden. Inga bryggstudier för dig som är sjukskötare (YH), barnmorska (YH), hälsovårdare (YH) och förstavårdare (YH). Närvårdare kan söka in till kandidatnivån, individuell studieplan uppgörs (25 sp tillgodo).

Ansökningstid/www.studieinfo.fi:

-17.3–31.3.2021 (antagning för avläggande av både kandidat- och magisterexamen).

-17.3–31.3.2021 (antagning för avläggande av enbart magisterexamen).

Åbo Akademis gemensamma urvalsprov (kandidatexamen) 7 juni 2021.

Språkprov i svenska för finskspråkiga 17 april 2021.

Information: studierådgivare Britt-Marie Storbacka, britt-marie.storbacka@abo.fi, tel. +358 (0)46 921 6120

Mera information abo.fi/antag